

УДК 8Г2
ББК 83.3 (2Г)

**НАЗАРЕ БА ОСОРИ
ПУБЛИТСИСТИИ ЛОИҚ
ШЕРАЛИ** *Раҷабов Боҳир Мукаммилович,
аспиранти кафедраи журналистика
ва назарияи тарҷумаи ДДХ ба номи акад.
Б.Гафуров (Тоҷикистон, Хучанд)*

**О ПУБЛИЦИСТИКЕ
ЛОИКА ШЕРАЛИ** *Раджабов Бохир Мукаммилович,
аспирант кафедры журналистики и
теории перевода Худжандского государственного
университета им. акад. Б.Г.Гафурова
(Таджикистан, Худжанд)*

**THE VIEW UPON
PUBLICISTIC WORKS
OF LOIK SHERALI** *Radjabov Bokhir Mukammilovich,
post-graduate of the department of journalism and theory
of translation under Khujand State University named
after acad. B.Gafurov (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: bohir-1988@mail.ru*

Ключевые слова: современная таджикская литература, проза Лоика Шерали, публицистика, государственный статус языка, языковые проблемы, чистота языка

В статье подвергаются научному осмыслению публицистические статьи известного таджикского поэта Лоика Шерали, отражающие важные процессы национального строительства и ставшие в первые годы национальной независимости духовной основой в деле подъема национального самосознания и становления национальной идентичности. Также в статье освещены идеи и предложения Лоика Шерали как истинного борца за национальную независимость по всем аспектам и направлениям формирования государственности, в частности по вопросам сохранности чистоты таджикского языка и его роли как государственного языка в укреплении национального суверенитета.

Key words: modern Tajik literature, Loik Sherali's prose, publicistics, language statal status, linguistic problems, purity of language

The article dwells on a scientific comprehension of publicistic articles of the Tajik poet Loik Sherali reflecting the important process of national building; the latter having become a spiritual basis in the cause of an upsurge of national self-consciousness and formation of national identity in the first years of national independence. The authors elucidated the ideas and suggestions of Loik Sherali as a genuine champion for national independence on all the aspects and trends concerned with the formation of statehood; the issue of preservation of Tajik language purity and its role in consolidation of national sovereignty being highlighted intensively.

Нимаи дууми асри XX дар ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии шӯравӣ дигаргуниҳои назаррас ба вуқӯъ омаданд. Табиист, ки ин таҳаввулот ба инкишофи публицистикаи тоҷик таъсири босамаре расонид. Публицистони тоҷик бо истифода аз вазъият воқеаву рӯйдодҳои мушаххасу ҳаёгӣ ва ҳодисаҳои муҳими рӯзмарраи зиндагиро мавриди таҳлилу муҳокима қарор доданд. Дар давраҳои муайяни адабиёти

муосир адибон Мирзо Турсунзода, Ҳаким Карим, Алӣ Хуш, Чалол Икромӣ, Раҳим Ҷалил, Абдусалом Дехотӣ, Аъзам Сидқӣ, Фазлиддин Муҳаммадиев, Мутеулло Начмиддинов, Ибод Файзуллоев, Бахтиёр Муртазов, Ёрун Кӯҳзод, Нур Табаров, Иноят Насриддин ва дигарон ба рушди публитсистика саҳм гузоштан.

Дар катори ин гуна қаламкашон Лоиқ Шералиро низ метавон ном бурд, ки дар баробари такмили эҷоди бадеӣ – офаридани шеърӣ ноб ва рушди шеърӣ муосир оид ба масъалаҳои муҳими забон, адабиёт, маънавият, фарҳанг ва эҷодиёти адибони гузаштаву имрӯз асарҳои пураарзиши илмӣ-публитсистӣ таълиф кардааст. Дар силсилаи гузоришу мусоҳибаҳои ин суҳанвари тавоно низ бо масъалаҳои умдаи ҳаёти сиёсиву иҷтимоӣ ва фарҳангии тоҷикон ошно мешавем.

Ба фикри мо, баррасии мақоми публитсистикаи Лоиқ аз нигоҳи мазмуну мӯҳтаво ва завқу кайфияти навишта шудани онҳо дар баробари эҷоди бадеӣ – шеърӣ сара ва ноб барои офаридани чехраи мумтози эҷодии ин суҳанвари бузурги нимаи дувуми садаи бист ба таври густурда мусоидат мекунад.

Фаъолияти адабии Л. Шералӣ солҳои 60-уми асри ХХ дар рӯзномаи “Комсомоли Тоҷикистон” оғоз шудааст. Қор дар чунин маркази бонуфузи қаламкашӣ, дар ихотаи адибони маъруф, рӯзноманигорони зақӣ ва соҳибсабқ ба шоир мактаби муҳими эҷодӣ дар рушди фаъолияти публитсистӣ ва падид омадани таълифоти арзишманд дар ин замина гардида, ўро ба сифати публитсистӣ варзида ва часур ба камол расонид.

Дар аввал Л. Шералӣ дар силсилаи мақолаҳои анъанаҳои миллиро инъикос ва таблиғ карда, барои эҳё ва густариши расму ойин ва чашну маросимҳои миллии тоҷикон дар мубориза бар зидди талаботи замон нақши беандоза гузоштааст. Рӯй овардан ба ин гуна масъалаҳо дар давраи душвори мубориза дар роҳи устувор кардани суннатҳои кӯҳани халқи тоҷик, мушкilotи рӯҳиву равонии давраи ҳукмронии Ковал, интишор ва авҷи ғояҳои интернационализми байни миллатҳои шӯравӣ навъе қолабшаканӣ маҳсуб мешуд. Лоиқ дар ин замина дар радифи як зумра аз шахсиятҳои мубориз қарор гирифт, ки дар дифоъ аз ҳуқуқи тоҷикон, забон ва фарҳанги миллии онон кӯшишу талоши зиёд ба харҷ доданд. Ин ҷанбаи масъала дар бештари таълифоти илмӣ ва илмӣ-публитсистии ҳамзамонони Лоиқ оид ба мушкilotи раванди шаклирии миллати тоҷик дар садаи бист равшан ва ошкор шудаанд.

Мақолаҳои “Наврӯзи Ленинобод” ва “Дар боби анъана ва русуми нав” садои эътирози муаллифро аз нуқсон ва норасоӣҳои ҳаёти иҷтимоиву фарҳангии кишвар бозгӯ мекунад. Муаллиф мардумро даъват мекунад, ки ба қору вазифа бемасъулият набошанд, зеро бетафовутӣ дар ҷомеа зухуроти номатлуб ба бор меорад. Нашри ин ду мақола ба сари қорандони идораи “Комсомоли Тоҷикистон” ташвишу саргардонии зиёд овард. Бо амри қотиби дувуми ҚМ ПК Тоҷикистон, Иван Григоревич Ковал сармуҳаррири рӯзнома Абдулло Зоқир бо ҷурми миллатгарой аз вазифааш барқанор гардид.

Дар мақолаи “Наврӯзи Ленинобод” устод Лоиқ аз шукӯҳу шахомати оғози Наврӯз дар Ленинобод (Хучанд) чунин меоварад: “Дар рӯи мошини қушода ду марди беқасабпӯш қарнаю сурнай менавозад, севумӣ доира мезанад. Мошина тамоми кӯчаҳои шаҳрро гирд гашта, ба мардум салому паёми наврӯзӣ мерасонад. Пагоҳ ид, иди Наврӯз! (4).

Дар пешгуфторҳои Л. Шералӣ ба асари “Хуросон аст, ин ҷо!”-и академик М. Шақурӣ ва “Таърихи тоҷикон бо мӯҳри “қомилан сиррӣ”-и Раҳим Масов вазъияти мураккаби сиёсиву иҷтимоии кишвар матраҳ шудаанд, ки хонандаро ба андешаҳои

амиқ водор мекунад. Муҳаққиқ Сафар Абдулло дар мақолаи “Вичдони бедори адабиёт” ин мақолотро аз лиҳози ширинии баён ва муҳтавои ангезандашон, ки дар адабиёт беназир аст, баробар бо арзиши муҳтавои китоб медонад (1).

Қисмати муайяни навиштаҳои Лоик ба масъалаҳои забони тоҷикӣ бахшида шуда, паҳлӯҳои мухталифи онро равшан менамояд.

Мухимтарин афкори устод Лоик перомуни забон дар навиштаҳои «Забони тоҷикӣ бояд мақоми давлатӣ дошта бошад» (1988), «Мероси ҷовидона» (1991), «Як рукни муқаддасоти миллӣ» (1988), «Вуруде ба боргоҳи ин китоб» (1997), мақолаҳои ҳаммуаллифии «Соҳиби ин забон кист?» (1994), «Шиносномаи миллат» (1988), «Пора кунем ё чора кунем» (1992) баён шудаанд.

Л. Шералӣ ба масоили таърих ва таҳаввули забони форсӣ-тоҷикӣ дар асоси асноду бурҳон хеле дақиқ ва мушаххас рӯй оварда, бо услуби хос ва бо эҳсоси бузурги худогоҳии миллӣ хонандаро ба соҳибзабон будан даъват ва ҳидоят намудааст.

Фаъолияти Л. Шералӣ дар рушду эҳёи фарҳанги тоҷикӣ аз чанд ҷиҳат ба қорнамоиҳои устодон С. Айнӣ, Б. Ғафуров, М. Турсунзода шабоҳат ва иртибот дорад. Аз ҷумла, роҷеъ ба бузургдошти забони тоҷикӣ фаъолияти устод Айнӣву Лоик ва талоши онҳо дар роҳи пайдории он қобили тавачҷӯҳ аст. Агар устод Айнӣ солҳои 20-30-юми асри ХХ хидматеро дар ин бахш ба ҷо оварда бошад, Л. Шералӣ дар пайравӣ ба ӯ солҳои 80-90-уми садаи гузашта ин талошро идома дод.

Нигоштаҳои устодон Айнӣ ва Лоик ба бузургдошт ва эҳтироми забони форсӣ-тоҷикӣ, таъкиду исботи мавқеи волову нерӯманди забон дар таърих ва замони муосир бахшида шудаанд. Агар С. Айнӣ барои тозагии забони тоҷикӣ ва рисолати таърихӣ он мубориза намуда, дар ҷамъбасти мунозираҳои солҳои 20-уми асри ХХ дар атрофи забони тоҷикӣ фаъолона ширкат варзида бошад, Л. Шералӣ дар радифи равшанфикрони тоҷик М. Осимӣ, М. Шакурӣ, Ш. Рустамов, А. Турсунзод, И. Усмонов ва даҳҳо дигарон дар роҳи бақои забон ҳамчун рукни муқаддасоти миллӣ ва рушду такомули он саҳми босазо дорад.

Ин гуна талошҳо дар давраи хароб шудани вазъи забонҳои миллӣ дар нимаи дувуми асри ХХ арзиши бештаре доштанд. Бино ба гуфтаи Л. Шералӣ, ин замони омезиши талаффузи тоҷикӣ бо русӣ дар байни тоҷикон буд. Муоширати мардум ба шеваи вайрони тоҷикии омехта ба русӣ дар кӯчаву бозор – шаҳрҳои Тоҷикистон садои эътирози равшангаронро баланд кард. Ба таъбири нигоранда захираи луғавии мардум (тоҷикӣ ва русӣ) барои баёни фасеҳи матлаб кифоя набуд, бинобар ин онҳо бо забони омехта муошират мекарданд. То давраи бозсозӣ забони ағлаби амру фармон, маҷлису вохӯрӣ, ҳуҷҷатҳои давлатӣ русӣ буданд. Забони тоҷикӣ ҳамчун забони корғузории расмӣ аз истифода маҳрум монд. Чунин муносибат ба забон равшанфикронро ба ташвиш овард ва онҳо дар матбуот масъалаи баланд бардоштани мақоми забони тоҷикиро гузоштанд. Мақолаҳои яке аз талошгарони забон, академик М.Шуқуров аз аввалин навиштаҳо дар матбуоти марказии Маскав – “Литературная газета” ба нашр расиданд, ки дар матбуоти тоҷик таҷдиди ҷоп шуданд. Дар нашрияҳои «Тоҷикистони советӣ», «Газетаи муаллимон», «Адабиёт ва санъат», маҷаллаи “Садои Шарқ” баҳсҳои доманадоре дар ин замина оғоз шуда, силсилаи мақолаҳои таҳлилий нашр гардиданд.

Таҳқиқи ҷанбаи иҷтимоии забон дар публицистикаи Лоик яке аз масъалаҳои муҳим буда, дар ин замина баҳсу мунозираҳои доманадоре сурат гирифтааст.

Аз ҷумла, наشري мақолаи Л. Шералӣ «Як рукни муқаддасоти миллӣ» дар рӯзномаи «Тоҷикистони советӣ» дар ҷомеа хеле ангега ба вучуд овард ва боиси баҳсу

мунозираҳои мухталиф гардид. Дар мақола асосан масъалаи ному номгузори ва мушкилоти он дар байни ҷомеа ба таври равшану возеҳ баррасӣ шуда, манзараи ҳақиқии номпазиранда ва номгузорандаҳо муаллифро ба тааҷҷуб овардааст. Дар мақола ба номҳои таърихӣ форсӣ-тоҷикӣ шаҳру вилоятҳои Аҷам тавачҷӯх шуда, ки хеле шоиронаву ширин, хушоҳангу зебоанд, мисли Эрон, Неро, Техрон, Зарафшон, Мозандарон, Хуросон, Исфаҳон. Ҳар ном мансуб ба маҳал ва дороии он будааст. Ӯ аз номҳои булаҷаби маҳаллу бозорҳои Душанбе: Дом Печат, Гипрозем, Медгородок, Зелёный бозор ва дигар маҳалҳо ихори нигаронӣ мекунад ва меафзояд, ки ба ҷои онҳо гузоштани номҳои мисли Нишман, Ховарон, Гулобод, Гулбод, Октябрӯя мувофиқ буда, дороии миллиамонро боло мебаранд (7).

Л. Шералӣ перомунӣ инкишофи забон андеша ронда, бар ин нуқта таъкид мекунад, ки миллати тоҷик бояд соҳибзабон будани худро ба исбот расонад. Дар кишвар аз қабули Қонуни забон хеле вақт сипарӣ шуда бошад ҳам, аммо дар муошират ва тозагии забон халал ва лағзишҳо боқӣ мондаанд. Истифодаи калимаҳои «серавно», «вапше», «издачи надод», «успет намекунам» ва ғ. дар гуфтугӯи ҳаррӯзаи муаллим, хонанда, деҳқон, коргар, олим (на фақат забоншиносу адабиётшинос) фаровон аст, ки аз назари Лоиқ ҷоҷаи миллист. Ӯ бо изтироб гуфта буд, ки дар ин ҳол «ба тозагии забон умед бастан душвор аст...» (8).

Л. Шералӣ тарафдори фикри Хабиб Юсуфист, ки гуфтааст: «На фақат забонро ба дараҷаи гуфтугӯи халқӣ поён фаровардан, балки халқро ҳам ба дараҷаи забони адабӣ боло бардоштан лозим аст».

Дар замони ҳукмронии шӯравӣ ба сари халқҳои хурд, аз ҷумла тоҷикон хавфи аз байн рафтани забони миллӣ ба миён омад. Тибқи маълумоти омории дар саршумори соли 1926, дар мамлакат 194 миллат номнавис шуда буданд, мавҷуд буд, дар ҷоншумори соли 1974 бошад намоёндагони 101 миллат ба қайд гирифта шудаанд. Ин масъала солҳои 80-90-уми асри ХХ як зумра равшанфикрони тоҷик М.Шукуров, Р.Амонов, Г.Сафиева, Ш.Рустамов, Р.Ғаффаров ва Лоиқ Шералиро дар ташвиш гузошт. Донишмандон аз вазъи фалокатборӣ аз байн рафтани забони тоҷикӣ мақолаҳо навиштаанд. Системаи фармонфармоиву зӯрварӣ дар мамлакат шароитро ба миён овард, ки ҳатто барои иҷрои дастурҳои асосгузори давлати шӯравӣ Ленин имкон намонд: «Равшан аст, ки дар доираҳои равшанӣ дар ҷамъият аз истифода баромадани забони тоҷикӣ тамоман хилофи принципи ленинии баробархуқуқии забонхост. В.И.Ленин аз аввал баробарӣ ва озодии забонҳоро қисми таркибии барномаи Ҳизби болшевикон қарор дода буд ва аз нахустин солҳои инқилоб аз аъзои Ҳизб талаб мекард, ки масалан, дар Украина ба қариб бартараф намудани ҳамаи монеаҳо роҳи инкишофи озодонаи забону маданияти украинӣ ба ҳамин воситаҳо ёри расониданд».... «Аъзоёни РКП, мегуфтанд, ки бояд дар ҳудуди Украина ҳуқуқи ба забони модарӣ таълим гирифтани ва дар ҳамаи идораҳои советӣ гуфтугӯ кардани оммаи меҳнаткашро амалӣ кунанд, бо кӯшишҳои русикунонӣ, ки мақсадашон забони украиниро беаҳамият кардан аст, ба ҳар восита муқобилат нишон дода, забони украиниро ба олати маърифати коммунистии оммаҳои меҳнаткаш табдил диҳанд» (6).

Бештари мардуми тоҷик, ки дар қорхонаву муассисаҳои давлатӣ кор мекарданд, дар андак муддат аз забони модарӣ дур шуда ва ҳатто бо аҳли хонаводашон дуруст ҳарф зада наметавонистанд. Роҳбарон, мансабдорон ва зиёӣён ба тоҷикӣ нутқи дуруст надоштанд. Доир ба ин масъала Лоиқ ибрози ақида мекунад, ки зиёӣён ва роҳбарону мансабдорон дар пеши халқ ва, хусусан, меҳмонҳои афғониву эронӣ суҳбат ронанд ва сӯҳбат кардани онҳо пеш ояд, ҳосили он шармандагист.

Ба ҳамин хотир майдони истифодаи чамъиятии забони тоҷикӣ маҳдуд шудан гирифт ва эътибори он ҳар лаҳза ба паст рафт. Забони тоҷикӣ аз муомилоти расмӣ қариб тамоман берун монд ва дар аксар маврид то ба дараҷаи забони хона ва кӯчаву бозор паст шудани мақоми забони миллӣ чунин маъно пайдо кард, ки аз пояи олии маҳрум шудааст ва ба тараққии он умед кам мондааст. Забони тоҷикӣ дигар дар маркази пойтахт ба қор намеомад. Академик Муҳаммадҷон Шақурии Бухорӣ доир ба ҳамин масъала чунин нигоштааст: «Ақидае пайдо шуд, ки гуё омӯзиши забони модарӣ ба омӯзиши илми забон ва забонҳои дигар ҳалал мерасонад. Меғуфтанд, ки дар кишвари шӯравӣ осори илмӣ дар ҳама риштаҳо ба забони русӣ ба вучуд меоянд, донишҷӯи забони русӣ кифоя аст» (10).

Асосан яке аз шоҳаҳои услубии забони тоҷикӣ -услуби бадеӣ дар байни адибон бештар вусъат дошт. Аммо услуби илмӣ, ки бино ба гуфтаи устод Лоик «дар таърихи халқи тоҷик ҳазор сол умр дорад» маҳдуд гардид ва ин услуб танҳо дар соҳаи суханшиносӣ қорбарӣ мешуд. Забони асосии илм забони русӣ буд. Аз ин хотир забони тоҷикӣ ба таври мӯътадил рушд накарда, решаҳои он суғур гардиданд.

Забони тоҷикӣ дар марказҳои маданияту маърифатӣ нуфузашро аз даст дода, доираи истифодааш фақат дар деҳаҳои тоҷикнишин маҳдуд монд.

Забони тоҷикӣ аз ҳуқуқи иҷроӣ вазифаҳои иҷтимоӣ маҳрум гардид ва ба решаҳои миллат осеб расид.

Борҳо исбот шудааст, ки агар дар ҷомеа забони бузургу сернуфуз дар паҳлӯи забони камнуфуз дар ҷараён бошад, дар иҷроӣ вазифаҳои иҷтимоӣ миёни онҳо баробарҳуқуқии воқеӣ амал нахоҳад кард. Ҳатто дар сурати таълими баробарӣ ва озодии забонҳо аз лиҳози қонун ҳам ин қор аз имкон дур мебошад.

Рушди забони миллӣ дар арсаи сиёсат, иҷтимоӣ, илму фарҳанги миллат ба таври қимматбахш ва риояи вазифаҳои онро тақозо дорад. Як зумра равшанфикрон М.Шуқуров, Л.Шералӣ, Ш.Рустамов, Р.Ғафқоров, Р.Амонов ва дигарон зарур шумориданд, ки ба муҳофизати забони миллӣ «қоидаҳои саҳт қорӣ карда», як қимматбахш чораҳои зарурӣ андешанд. Ба андешаи эшон тадриҷан ба тартиб овардани самтҳои муҳоҷират, пеш гирифтани сиёсати қатъии пурсамар барои афзоиши ададиву сифатии синфи қорғари тоҷик ва зиёӣ, риояи таносуби миллии ҳайати қормандони идораҳо, саноат, хизматрасонии маишӣ ва ғайра, вусъат бахшидан ба қорҳои тарбиявии кӯдакистонҳои миллӣ, ба қуллӣ нав қордани қорси таълими забон, адабиёту санъат ва таърихи халқи тоҷик дар мактаби миёнаву олии муҳимтарин бахшҳои қорабиниҳо хоҳанд буд. Танҳо дар ҳамин сурат қорфолати ҳуқуқии конституцияи қумҳури қорон чун забони қорвалатӣ бо қорҳои табиӣи пурнатиҷа тараққӣ ёфтани забони тоҷикӣ амалӣ хоҳад гардид.

Яке аз натиҷаи сиёсати шӯравӣ дур шудан аз ҳувияти миллӣ ва ҳофизаи таърихиву фарҳангӣ мебошад.

24-деқабри соли 1988 мақолаи ҳаммуаллифие таҳти унвонӣ «Забони тоҷикӣ бояд мақоми қорвалатӣ дошта бошад» интишор ёфт. Ин мақола низ ба таври равшан исбот мекунад, ки иҷроӣ вазифаҳои чамъиятӣ ба забони адабии тоҷикӣ хеле маҳдуд гардид. Дар ташкилоту идораҳо муомилоти расмӣ умуман бо забони тоҷикӣ сурат намегирифт. Гузориши масъала дар мақола рӯқи пуршиддати иҷтимоӣ дорад: «Қорон қӣ масъалаи забони тоҷикӣ ва вазъи қорвалатӣ шудани он дар қорзони бозсозӣ (солҳои 1980-1990-уми асри ХХ) аҳамияти қорон пайдо қорд? Қӣ зарур омадааст, ки мақеи чамъиятӣи забони тоҷикӣ қорфолати устувори ҳуқуқӣ ва конституцияи дошта бошад?» (6)

Дар ин замина матбуоти нимаи дувуми солҳои 80-уми асри XX силсилаи мақолаҳоеро нашр кард. Хусусан, пешниҳоди иштирокчиёни конфронси маданияти сухан, ки рӯзҳои 24-25-ноябри соли 1988 дар АИ ҚТ баргузор гардид, арзиши амалии бештаре пайдо кард: «Забони тоҷикӣ бо қарори Совети Олии РСС Тоҷикистон забони давлатӣ доништа шавад. Ба ин маънӣ моддаи махсус бояд ба Конститутсия (Қонуни асосӣ)-и РСС Тоҷикистон илова гардад. Конститутсияи кафолати ҳуқуқи истифодаи забони тоҷикиро дар органҳои давлатӣ, дар муассисаҳо, идораҳо ва ташкилотҳо, дар таълими миёнаву олӣ, илм, техника, маданият, нигоҳдори тандурустӣ, хизмати маишӣ ва ғайра бояд таъмин намояд.

Президиуми Совети Олӣ ба комиссияи дахлдори худ ё ба комиссияи махсусе бояд супориш диҳад, ки бо иштироки ихтисосмандони забоншинос, сотсиолог, ҳуқуқшинос ва ғайра, инчунин бо ҳамкориҳои зиёиёни эҷодкор лоиҳаи статуси забони давлатии РСС Тоҷикистонро тартиб дода, ба муҳокимаи умумихалқӣ ва баъд ба сессияи Совети Олии республика пешниҳод кунад» (6).

Ҳамин тариқ, дар асоси маводи матбуоти ин солҳо, мақолаҳои пураарзиш ва мувоҳисавии донишмандони тоҷик масъалаи бақои ҳасти миллат – устувори забони тоҷикӣ бо тамоми ҷиддият ба миён гузошта шуд. Ин пешниҳод вазъи ҳуқуқи забонро дар Қонуни Асосии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекард. Аз ҳама муҳим, ин талошҳо барои ба миён овардани «Қонуни забони РСС Тоҷикистон» асос гардид, ки он дар натиҷаи муборизаҳои шадиди равшанфикрон дар таърихи 22-юми июли соли 1989 сурат гирифт.

Ҳамин тавр, бо таъсири равандҳои умумииттифоқӣ муборизаҳои равшанфикрон дар роҳи барқарор шудани ҳуқуқи иҷтимоии забон, аз ҳоли табоҳ берун кардани забону фарҳанг, адабиёту санъат ва ривож додани онҳо арзиши баланде пайдо кард.

Дар Осиеи Марказӣ Тоҷикистон нахустин ҷумҳуриё буд, ки дар роҳи ҳифзи забон ва таъмини қонуниятии он кӯшишҳои судманд ба харҷ дода шуд.

Лоиқ Шералӣ ва дигар донишмандони тоҷик талош карданд, ки дар Тоҷикистон ҳуқуқи забони тоҷикиро пойдор намуда, решаҳои ҳаётии онро устувор ва дӯстиву рафоқати ҳақиқии байни ҷумҳуриҳоро таъмин созанд.

Лоиқ Шералӣ ҳамчун шахси сиёсатдон, замоншинос, донишманди таърих, забон, адабиёт ва тамаддуни халқи тоҷик, донандаи хуби зисту зиндагии фарҳанги халқҳои дигар буда, аз ҳамин нуқтаи назар ҳодисаҳои ҷамъиятро тасвир ва маънидод менамояд. Дар ҳар мақола қатъи назар аз он ки ба кадом масъала дахл дорад, симои устод Лоиқ Шералӣ пеш аз ҳама чун таърихшинос, донандаи урфу одати халқ, таблиғгар ва нотиқи шӯълавар намудор мегардад. Ба андешаи мо, ин ҳама хусусиятҳои асосии публитсистикаи суханвари мумтози садаи бист мебошад.

Лоиқ Шералӣ дар аксари мақолаҳои мавзӯро дар пайвастагӣ ва алоқамандӣ бо ҳаводиси таърих ва замон тасвир менамояд. Публитсистикаи адиб бештар ҷанбаҳои фарҳангии ҳаёти мардуми тоҷикро фаро гирифтааст. Фаъол будани муаллиф зимни гузориши масъала ва таҳлили ҳамаҷонибаи рӯйдоду далелҳо хонандаро ба чарағи воқеаҳо кашида, чун фарди иҷтимоӣ ӯро ба андешаи водор мекунад ва, бо ҳамин, дар фароҳам овардани афкори умум саҳми бориз мегузорад.

Ҳар навиштаи устод Лоиқ Шералӣ бо баррасии муаммо ва мушкилот оғоз гардида, то чӣ андоза муҳим будани мушкилоти ҷомеаро аз ҷониби нигоранда нишон медиҳад. Андешаи фардои забону фарҳанги миллати тоҷик муҳимтарин ҷанбаи публитсистикаи шӯълавари Лоиқ Шералӣ ба шумор меравад.

Вожаҳои калидӣ: адабиёти муосири тоҷик, Лоиқ Шералӣ, осори мансур, публитсистика, мақоми давлатии забони тоҷикӣ, масоили забон, тозагии забон

Пайнавишт:

1. Абдулло С. Вичдони бедори адабиёт // *Марсияи хуриед.*—М: 2001.—С. 274-308.
2. Ваҳҳобов Т. Масоили сохтмони забони тоҷикии адабӣ дар солҳои 20-90-уми садаи XX // *Китоби 4 (Мувоҳида дар атрофи мақоми давлатии забони тоҷикӣ (солҳои 80-90).*—Хуҷанд: 2014.— 590 саҳ.
3. Фаффоров У. Лоик Шерали.—Хуҷанд: Адиб, 2012. -513с.
4. Шерали Л. Наврӯзи Ленинобод // *Комсомоли Тоҷикистон.*—1967.—18 март.
5. Шерали Л. Дар боби анъана ва русуми нав // *Комсомоли Тоҷикистон.*—1967.—7 июн.
6. Шерали Л. Забони тоҷикӣ бояд мақоми давлатӣ дошта бошад // *Тоҷикистони советӣ.*—1988.—24 декабр.
7. Шерали Л. Як рӯки муқаддасоти миллӣ // *Тоҷикистони советӣ.*—1988.—28 декабр.
8. Шерали Л. Мероси ҷовидона // *Сомон.*—1991.— 19 июн.
9. Шерали Л. ва дигарон. Соҳиби забон кист? // *Ҷумҳурият.*—1994.—3 сентябр.
10. Шерали Л. Вуруде ба боргоҳи ин китоб.—*Шакурӣ М. Хуросон аст ин ҷо!*—Душанбе: Оли Сомон, 1997.—С. 2.
11. Шерали Л. Шиносномаи миллат: Забони мо – сарвати мо онро покиза дорем, эҳтиром кунем! / *Нигоҳ.*—2012.—Март.
12. Шукуров М. Кто беспомощен в собственном языке? // *Литературная газета.* – 1988. – 14 декабря.

Reference Literature:

1. Abdullo S. Non-Sleeping Conscience of Literature // *Sun Elegy.* –Moscow, 2001. – pp. 274-308.
2. Gaffarov U. Loik Sherali. –*Khujand: Man-of-Letters, 2012.*
3. Vakhobov. *Issues of Literary Tajik Language Building in the 20-ies – the 90-ies of the XX-th Century // Book 4 (Disputes around the statal status of the Tajik language (the 80-ies – the 90-ies).* – Khujand, 2014, – 590 pp.
4. Sherali L. Leninabad Navruz // *Komsomolets Tajikistana (Member of Tajikistan Comsomol).* – 1967, March 18.
5. Sherali L. About New Customs and Traditions // *Komsomolets Tajikistana.* – 1967. –June 7.
6. Sherali L. *The Tajik Language Must Acquire Statehood Status // Sovetsky Tajikistan (Soviet Tajikistan).* -1988, December 24.
7. Sherali L. *Inseparable Part of National Value // Sovetsky Tajikistan, 1988, December 28.*
8. Sherali L. *Eternal Heritage // Somon.* -1991, June 19.
9. Sherali L. *et alia. Who is the Owner of Language? Djumkhuriyat (Republic).* – 1994, September 3.
10. Sherali L. *Introduction to the Present Book.* – M. Shakuri. *Here is Khorasan!.* – Dushanbe: Oli Somon (the great Somoni), 1997. –p.2.
11. Sherali L. *The Passport of Nation: National Language is our Wealth, we Shall Keep it in Purity and Respect it! // Nigokh (View).* -2012, March.
12. Shukurov M. *Who Is Helpless in His Own Language? // Literaturnaya Gazeta (Newspaper on Literature).* - 1988, December 14.